

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1514. usque ad annum 1520

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1769

VD18 90118464

Anno Christi MDXXX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-66414](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-66414)

brefacta, & empta fuere. Inter novem captivos fuere duo Auguftenses textores. Primus fuit, de quo fupra mentio facta eft, qui apud molendinarium hospitatus fuit, alter fuit Gallus Fischer. Hi voluere cum his regalibus infigniis Wirtembergiæ feditiofos ruflicos accedere, & Regem inter illos eligere, ac cum his regalibus coronare, atque inftituere: & textor ille, qui apud molendinarium hospitatus eft, Rex fieri debuit. Cum autem captivi ad Stutgardiam adducti effent, ipfi captivi ab invicem fegregati, ut per torturam eo melius ab eis explorari poffet; qui præfata, & alia multa mala facinora, quæ præfumpiffent peragenda, confefli funt. Rex itaque illorum textor Auguftensis cum aliis duobus fociis Stutgardix incineratus eft. Gallus Fischer cum aliis duobus fociis in Niertingen incineratus eft. Kirchen an der Ege alii incinerati funt; unus quoque Presbyter fæcularis, & Molendinarius etiam igni traditi funt.

Anno Chrifti MDXXX.

Ad primam diem Maji Carolus Imperator Auguftæ mandavit convenire omnes Principes, Prælatos, Nobiles, & Oratores civitatum Imperialium, totius Germaniæ, Colloquium cum eisdem habendo, de tollenda hærefi Lutherana, & nova Reformatio-

matione, simul & bello ineundo contra Turcas, ne Germaniam cervicosam invaderent, quemadmodum Austriam vastavere.

Augustensis Senatus fecit de novo Augustæ in omnibus plateis, ubi antea non fuere, catenas ferreas, ut tempore seditio- nis, seu alterius necessitatis in diæta illa, viæ platearum his obseratæ concluderentur.

Augustensis Senatus quoque mercede conduxit 1000. Lancearios usitato nomine, qui die noctuque excubias haberent, ac diligenter vigilarent, ne quid finistre a quoquam hominum, aut perpere ageretur, & mandatis a Senatu decretis omni tempore obtemperarent.

Hæc autem conductio Lanceariorum, & præclusio platearum de novo per plateas Cæsari summe displicuere; voluitque, ut Lancearii licentiarentur, ac catenæ deponerentur. Hac de causa Senatus Augustensis ad Cæsarem misit Bartholomæum Welfer, & Wolfgangum Langenmantel Senatores, ut Cæsaris animum mitigarent. Qui Legatione functi apud Cæsarem impetravere, ut catenæ remanerent, sed Lancearii stipendiis conducti, omnes licentiarentur, prout factum fuit. Sed successu temporis catenæ quoque incassatæ sunt, ad præcludendum stratæ platearum, prout infra suo loco, & tempore patebit.

Secunda die Maji Joannes Dux Saxoniae Elector Augustam intravit cum 200. Equitibus, & quinque curribus, in quibus sedebant sui Prædicatores & certi Consiliarii ejus, & ultra 50. viri, ac mulieres, pedites, populus Gomorrhæ. Intravere autem cum ipso Duce aliquot Principes, Comites, & Nobiles, qui ejus curiales ac servi fuerunt. Prædicare fecit hos Prædicatores (ut fama fuit ex Senatus consensu) primitus in Monasterio Prædicatorum, deinde in Monasterio S. Catharinæ: nulla tamen Monialis sermonem illorum audire voluit.

Martinus Luther cum Duce Joanne incessit usque ad Coburg, ubi tunc temporis remansit. Qui cum elatus superbia, seipsum quasi Evangelistam haberet, qualiter de fide Christiana & sua doctrina adhuc sentiret, 16. articulis conclusit, & ad diætam Augustensem transmisit. Quiete se continere nesciens, talemque æstimationem de se habens, ex spiritu meridiano, ac si sine ipso Imperator ac ceteri Principes & Status, diætam illam expedire non possent. Sed fefellit ipsum Pseudo-Evangelistam spiritus suus nequam, quia sua Scripta non sunt ad audientiam, veluti hæresiarchæ, admissa, sed una cum suis prioribus famosis libellis abjecta, cui insuper Illustrissimi Principis Joachim Marchionis Brandenburgensis Electoris Consilarii Augustæ apud suum

suum Principem morantes, Doctor Conradus Wimpina, & Joannes Mensing SS. Theologiæ Professor de Ordine Prædicatorum, in libello ad omnes desuper edito, satisfecerunt, & veluti falsam ac hæreticam doctrinam probaverunt, prout exemplaria impressa clare probata ostenderunt.

Die 23. Maji, *secunda feria Rogationum*, cum nos in processione reverteremur, Nobiles, ac ceteri curiales Joannis Ducis Saxonix, in domo Philippi Adlers in foro vinario, ipsis Ducibus videntibus, & audientibus nos proclamaverunt, sibilaverunt, & rugitus velut boves latrantes vocem dederunt. Æque fecerunt ministri Landgraviæ Hassiæ in hospitio ac curia Principis, in domo Georgii de Argen.

Similiter nobis ab ipsis evenit die 25. Maji in processione cum reverteremur cum Litania. Ultra proclamationes, & subnationes, altantibus Principibus in fenestris, conduxerunt unum tubicinem male sonantem, vulgo *Schalmeyer*, qui nos in cantu melodix sua tuba confunderet. Nam omnes Laici, quos nos præterire oportebat, inde in risum concitabantur. Ministri Francisci Ducis de Luneburg de mensa sua Principis ex fenestris cum ossibus carniū jaciebant.

Die 15. Junii, hoc est in die S. Viti, in profesto Corporis Christi de mane hora 8. venit

venit Erhardus de Arenberg Dux de Bullion, Cardinalis, Archiepiscopus Valentiaë, & Episcopus Leodiensis. Cardinalis ille fuit vir Senex, hilaris, Doctus, expertus, dives, inclytus, humilis, & justus. Is Carolo Cæsari dum in Aquisgrano in Romanorum Regem coronaretur, promisit, quod quando in Imperatorem Romanorum coronaretur, velit S. Majestati donare centum millia florenorum. Carolus autem dum Bononia in Imperatorem esset coronatus, rescripsit præfato Cardinali, se jam coronatum fore, utque promissionem suam imple-ret, hortatur. At Cardinalis læto animo Carolo Imperatori centum millia aureorum transmisit. Is enim Cardinalis cum D. Margaretha Principatus Cæsaris in inferiori Germania regebat.

Die illo summo mane hora 4. convene-runt in Capitolio, omnium Electorum, & Principum Consilarii. Deinde hora 5. venerunt personaliter omnes Electores, Principes, & absentium Electorum Amba-siatores. Hora 6. illuc convenerunt ad præfatos Principes Electores ceteri Princi-pes omnes Augustæ præsentis spirituales, & sæculares. Cumque præfati Principes in simul essent congregati in stuba, Cæsarei Consilarii eos accesserunt Philippus Episcopus Spirensis, Joannes Albertus Marchio Brandenburgensis, & Wolfgangus Comes de Montfort destinati a Cæsarea Majesta-te.

te. Qui postquam Principibus credentiam scriptam cum terfa oris facundia præsentassent: oratione finita, prout in commissis habebant, de conspectu Principum iterum abierunt, & eadem hora de Augusta egressi, Cæsarem in villa Kissingen adierunt, illuc enim nocte illa ex Monasterio Campo Principum venerat, ut prandium sumeret ibidem, & inde Augustam adiret. Manserunt autem Principes omnes in Capitolio usque ad horam II. consulentes quo ordine Cæsari obviare vellent.

Ferdinandus Rex Hungariæ & Bohemiæ fuit cum Cæsare, & cum ipso Augustam intravit.

Bernardus de Gless, Presbyter Cardinalis tituli S. Stephani in cælio monte, Episcopus Tridentinensis, Præsidens secretorum consiliariorum, & supremus Cancellarius Regis Ferdinandi.

Matthæus Lang Archiepiscopus Salisburgensis, Cardinalis S. Angeli, cum Cæsare etiam intravit.

Otho Hainricus & Philippus fratres C. Palatini Rheni, & Duces Bavarix, cum Cæsare etiam intraverunt, 300. Equites optime loricati fuere usque ad Genua, habentes lanceas.

Wilhelmus & Ludovicus Fratres Duces Bavarix & Comites Palatini Rheni cum
Cæsa-

Cæsare intravere cum lanceis, ac si certamen inire vellent.

Georgius filius Maximiliani Imperatoris, Episcopus Brixinensis etiam cum Cæsare intravit.

Ernestus Marchio Badensis post Cæsarem certos dies venit.

Maria soror Cæsaris, Regina Hungariæ, Vidua, Ludovici Regis quondam uxor, post ingressum Cæsaris certis diebus Augustam intravit.

Anna Regina Hungariæ uxor Regis Ferdinandi cum sorore Caroli Cæsaris, & Ferdinandi Regis Maria Augustam intravit.

Laurentius Campegius Cardinalis Presbyter tituli S. Mariæ Trans - Tyberim Legatus a Latere cum Cæsare Augustam cum 100. Equitibus intravit. Vincentius Pimpinellus Archiepiscopus Rosanensis, Thomas Feltrensis Episcopus, Legati frater. Ambasiatores Regis Poloniæ, Regis Franciæ, Regis Angliæ, Regis Portugalliæ, Regis Daciæ, Regis Scotiæ. Principum Italiæ; Ferrariæ, Mantuæ, Ducis Sabaudia, Ducis Lotharingiæ, Venetorum, Genuensium, Florentinorum, Helvetiorum Catholicorum. Regni Hungariæ, & Sclavoniæ. Imp. Moscoviæ. Nec non Legati, & oratores aliarum gentium ac civitatum cum Carolo Imperatore Augustam intraverunt.

Post-

Postquam autem Carolus Imperator Lyci fluminis pontem pertransiit, mox omnes Principes Electores, & ceteri omnes Principes, Comites, Nobiles, Oratores atque Servi, cum adhuc longe aberant, ut Cæsarem salutarent, ejusque adventum saluum susciperent fausta imprecando, & ad invicem colloquerentur, ab equis descenderunt, & pedestri ordine, fere 40. passibus per pedes profecti sunt. Quod Cæsar, & Ferdinandus Rex comperientes, confestim & ipsi de suis equis profilierunt. Principes videntes Cæsarem ac Regem de equis suis descendere velle, celeri cursu id prævenire volebant, sed Cæsar ac Rex velociores fuisse ex industria. Et sic omnes pedestri ad invicem accessere. Descenderunt etiam omnes alii Principes, qui cum Cæsare advennerunt de equis. Carolus autem Imperator ac Rex Ferdinandus cum Principes accessissent, læta fronte, & hilari mente ex ordine omnes salutavere, ac manus porrexere, ac summe amicabiliter se eis exhibuerunt. Deinde Cardinalis Archiepiscopus Moguntinensis nomine omnium Principum ac statuum tali affamine Cæsarem salutavit, atque allocutus est.

„ Illustrissime, Potentissime, Augustissime,
„ Invictissime, & Gratosissime Domine: Do-
„ mini mei, fratres, amici, & affines, & cete-
„ ri Principes & Status S.R.I. atque aliorum
„ Ambasiatores hic præsentis, & ego, qui a
„ V. C.

„ V.C. Majestate scriptis ad indictam Impe-
 „ riales diætam Augustæ celebrandam vo-
 „ cati, obedienter comparuimus, ex prospero
 „ adventu V.C.M. in Sacrum Ro. Imperium,
 „ veluti gratiosissimi Dom. nostri, ultra quam
 „ lingua fari potest, gavisi summe sumus.
 „ Qua ex re eandem M. V. quam humillime
 „ salutamus atque suscipimus, ad altamque
 „ & excellentissimam dignitatem V.C. M. Im-
 „ perialem coronationem fausta & prospe-
 „ ra imprecantes, felicemque ac pacificam,
 „ tranquillam, & longævam vitam in regimi-
 „ ne optantes, firma fide animosi sperantes,
 „ cum auxilio divino V. M. ad communem u-
 „ tilitatem totius christianitatis, & ad sum-
 „ mum honorem ac profectum nationis Ger-
 „ manicæ omnia eventura. Nosque qui ad
 „ diætam Augustensem vocati, sicuti mem-
 „ bra Romani Imperii cum omni subjectione
 „ ac obedientia ad omnia operam dare volu-
 „ mus, fidelissime consulendo, tractando,
 „ verbo, facto, & opere, quæ primo cedant
 „ ad honorem omnipotentis Dei, ac deinde
 „ V.C. M. ac nationi Germanicæ ad laudem
 „ & gloriam ac profectum. His commen-
 „ damus nos V. C. M. tanquam Domino no-
 „ stro gratiosissimo. „

Oratione hac finita Carolus Imp. cum
 Ferdinando Rege, & Friderico Comite
 Palatino Rheni in partem secessit, cum eis-
 dem consilium habendo, quibus verbis Prin-
 cipibus grates referret. Consilio autem
 finito,

fnito, Fridericus Comes Palatinus nomine, & juffu Cæfaris, valde curialiter, ornate, terfo fermone omnibus Principibus ac ftatibus caftigata oratione grates retulit.

Deinde cum Carolus Imperator verfus urbem iter flecteret, ex Augufta 2000. Mechanici, patrio nomine Landsknecht hos nominatos, peditatum obviam offendit. Omnes nitidiffimis thoracibus, brachialibusque ferreis ac machæris ornati. Plurimi lanceas, certique bombardas, pauciores autem Alabardas portabant, 4. vexilla habentes. Horum Capitaneus erat Hieremias Ehem. Hi quoque ea urbe fecum 12. magnas bigales bombardas eduxerunt. Cives ftubæ, & Mercatores equitatum facientes fere 200. Equitum levis armaturæ, valde decori ac ornati.

Affuere etiam exinde 32. Clientuli Dominorum Fuggerorum Raymundi, Antonii, & Hieronymi, diftincti a ceteris in colore veftium, pariformiter incedentes.

Cæfar, cum Lutheranos Principes ad Auguftam fuos Concionatores, qui paffim ac publice fua dogmata obtrudebant, adduxiffe percepiffet, multaue religionis noftre figna & myfteria in ea urbe aboleri cæpiffe audivit, adventum fuum ad diem Evchariftiæ institutioni facrum eo animo maturavit, ut vel invitis hæreticis ritus a majoribus noftis obfervatos, & dudam in ea urbe neglectos, publice perageret.

Ingressus Caroli Imp. Rom. in Augustam tali ordine fuit habitus, tam ornatus, & pretiosus, ut nullus hominum meminerit aliquem conventum, tam præstantia pretiositatis, quam decore rei militaris ornatiorem vidisse. Primo inceserunt 1000. pedites lancearii cum duobus vexillis, quorum supremus Capitaneus fuit Maximilianus Comes de Eberstain, conducti mercede a Carolo Imperatore, ut Augustæ die, noctuque in urbe vigilarent, excubiasque haberent, juxta decretum Cæsaris, ne aliquid finistri machinaretur.

Septima hora diei ad curiam Imp. omnes Principes convocati sunt ea de causa, ut cum maxima solemnitate cum Cæsare festum corporis Christi peragerent. Id autem Joannes Dux Saxoniae Elector, & filius ejus Joannes Fridericus, & Ernestus, & Franciscus Duces de Luneburg Fratres, & præfati Ducis Saxoniae Sororius Georgius Marchio Brandenburgensis, atque Philippus Landgravius Hassiæ, & Wolfgangus Princeps de Anhalt, cujus sororem Dux Saxoniae Elector in uxorem duxit recusarunt, Cæsarem rogantes, ne ad id compellerentur. Cæsar autem insaniam illorum locum dans, cum ceteris Principibus omnibus magna caterva ædem B. M. V. adiit. Interim autem quo Missæ officium, & processio celebrabatur, ipsi Lutherani Principes apud Du-
cem

cem Saxoniae convenientes, suum concilia-
bulum celebravere.

Postquam Imperator una cum omnibus
Principibus spiritualibus & sæcularibus Ec-
clesiam intravit, officium Missæ inceptum
est per cantores Imp. in organis, cantu tu-
bæ, & tympanis, & per Episcopum August.
solemniter decantatum.

Die 18. Junii in Sabbato Cæsar convo-
cavit ad S. M. solummodo Lutheranos Prin-
cipes, cum quibus ad tres horas sermonem
protraxit, ut eos cum pietate ad viam veræ
fidei reduceret, sed nihil profecit: quos ob-
stinatos abire permisit.

Carolus Imp. dimissis Lutheranis Prin-
cipibus, confestim convocavit ad curiam
suam catholicos Principes: & finito illo
colloquio, hora sexta post Vesperas, Caro-
lus Imp. 14. tubicines una cum tympanis,
atque tribus Heroldis cum suis baculis in
manibus, & certis equitibus per omnes
plateas urbis Augustanæ ire jussit, & per
eosdem Heroldos proclamari: Quicumque
ex Lutheranis sermonem ad populum face-
ret, seu quisquis prædicationem illorum
audiret, tales omnes vellet Imperialis Ma-
jestas summa poena punire. Semper duo
Tubicines super unum equum sedebant. In
omni loco civitatis, & ante curias Princi-
pum Lutheranorum, ante proclamationem
Heroldi sonus tubarum una cum tympanis

præcessit: talique modo hoc fero Lutheranorum prædicationibus finis impositus est.

Joannes Dux Saxoniae Elector proprium Lutheranorum prædicatorem habuit, qui prædicavit in Monasterio S. Catharinæ, & interdum apud S. Annam. Georgius Marchio Brandenburgensis in Ecclesia S. Mauritii suum Lutheranorum prædicatorem sua temeritate intrusit. Landgravius Hassiæ in nostra Ecclesia S. Udalrici suum Pseudoprædicatorem intrusit, fama autem fuit, quod isti Principes Lutherani pro hac re Senatum requisierunt, eoquod personaliter omnibus sermonibus semper interfuere. Erhardus Schnepf prædicator vocabatur.

Deinde Alexander Schweifs Caroli Imperatoris Secretarius in audientia Imperatoris, & omnium Principum ac statuum legit literam perlongam, cujus intentionis & propositi esset Imperialis Majestas, ad tractandum, & perficiendum in diæta illa. Summaria litera illa Imperialis tres articulos in se continebat. Primus articulus: quali modo esset contra Turcas bellum assumendum? Secundus articulus: quidquid adversi, aut gravaminum spiritualis superioritas haberet contra spirituales; tales ambæ partes spirituales & sæculares deberent talia gravamina, per modum articulorum in Germanica, & Latina lingua scriptis concipere, &

& ad manus Imp. porrigere. In his velit S. I. M. pium, deificum, gratiosum, honorificum, & æquum respectum habere, & de super de congruo remedio cogitare? Tertius articulus fuit: quod omnes de facto seditiones, discordias, & discrimina in toto Romano Imperio deponere vellet, & ea, quæ deservirent ad profectum, & meliorationem ordinare.

In die S. Joannis Baptistæ Cæsar officium audivit in æde B. M. V. cum Principibus, Philippus autem Landgravius Hassiæ habuit se in choro sub elevatione Sacramenti Evcharistiæ ac si esset vesanus, stolidus, & demens, suaque genua in terram non fixit, omnibus de se præbens spectaculum suæ hæresis, & inveteratæ malitiæ, cæcitatique. Eadem die post prandium, Imperator, Rex, Electores, Principes, & omnes status domum senatoriam adierunt. Circa horam vero tertiam, Legatus Sedis Apostolicæ a latere, Laurentius tituli S. Mariæ trans-tiberim, Presb. Card. Campegius, domum senatoriam, Imp. ac conventum Principum quoque adiit, functurus sua legatione. Cæsar autem, & omnes Electores ac ceteri Principes Legato obviam processerunt usque ad gradus domus senatoriæ, & exinde Legatum duxerunt ad stibam sessionis, & ibidem Legatum sedere fecerunt super solium Ferdinandi Regis Hungariæ, & ipse Rex Ferdinandus locum sessionis accepit.

pit, tanquam Rex Bohemiæ, sub Archiepiscopo Moguntino. Deinde Imperator, & omnes Principes locum suæ sessionis acceperunt. Cumque Cæsar, Rex, & alii, quibus convenit federe, confederunt, Cardinalis Legatus latinis verbis ea, quæ a S. P. in commissis habuit, expedivit. Et secundum antiquam consuetudinem, primo Cæsari literas Papales porrexit ad manus proprias, directas ad S. M. atque ceteros Electores & Principes omnes, in quibus literis omnis facultas & potestas simul & commissio Legati exprimebatur. Cæsar exinde literas Apostolicas S. M. porrectas a Legato, porrexit Moguntino Archiepiscopo veluti Cancellario: Deinde Archiepiscopus Moguntinus dedit præfatas Secretario, ut publice coram toto conventu legerentur omnium statuum; quibus perlectis, legatus ultra dimidiam horam orationem habuit, in qua C. M. Electores, & ceteros Principes ac status omnes exhortatus est, tanquam membra Romanæ Ecclesiæ, ut inde ne se segregent, vel abscedant, sed indefinenter more antiquo adhæreant, exhibeantque opem contra infideles: ad quam devastationem infidelium & bellum contra Turcas velit Sanctitas S. P. sicut Vicarius S. Petri, & servus fervorum Dei, omnia, quæ sibi possibile sunt, administrare, omnem substantiam, proprium sanguinem, corpus, vitam, & animam spiritualia simul & temporalia. Et post-

postquam Legatus peroravit, e confessu Imp. & omnium Principum surrexit, & recessit, ad ædesque sui hospitii adiit.

Confestim postquam Legatus Card. de conventu Principum egressus est; Oratores & Nuntii Austriæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, atque Görz coram C. M. & Electoribus, atque Principibus, atque toto conventu hujus diætæ comparuere: & D. Sigismundus de Dietrichstain inter illos, loco illorum omnium luculenter peroravit, terfo sermone enumerando, qualia damna & mala ingentia Turcarum immanitas christianitati intulit in memoria hominum, paucisque annis elapsis. Et præsertim anno præterito in Austria & Styria qualem stragem & vastationem eisdem intulit, & quod principatus inferiores Austriæ usque in præsentiarum plusquam eis possibile fuit, Turcis resistentiam fecere, ita quod deinceps, comparatæ ad tam ingentem potestatem Turcarum non sufficiant vires illorum solummodo in cuneum exploratorium. Qua ex causa coacti necessitate S. C. M. veluti christianissimi, & gratiosissimi Imperatoris advocati atque protectoris, & caput totius christianitatis, ceterosque Electores, Principes omnes atque status confugiunt, omni instantia clamantes eorum auxilium invocando, enixeque flagitando, ut corde concipiant ingentia summa mala, quibus opprimuntur in rebus temporalibus, & occisione

cisione uxorum atque suorum parvulorum, & quod eorum corpora, vita honor, atque omnia mobilia, & immobilia eorum in perditionem eant, si eis cum magno exercitu equestri & pedestri, cum perseveranti subsidio non succurratur contra inimicos totius christianitatis.

His præfatis nuntiis a C. M. & Electoribus, atque Principibus, ac ceteris statibus responsum fuit: quod ipsi perceperint ore prolata, & in libello conscripta omnia mala, quibus oppressi sunt, velitque S. M. desuper operam dare una cum Electoribus & ceteris Principibus, prout christiano gratioso Imperatori convenit, ad gloriam & honorem omnipotentis Dei atque Reipublicæ. Exinde oratores, & Nuntii præfati C. M. omnibus Principibus ac statibus grates retulerunt, mox abierunt.

Quibus egressis confestim Joannes Dux Saxonie Elector & filius ejus, Georgius Marchio Brandenburg. Ernestus & Franciscus Duces de Luneburg, & Philippus Landgravius Hassiæ de sua sessione surrexerunt, & versus C. M. steterunt, ubi Cancellarius Joannis Ducis Saxonie talem orationem habuit:

Illustrissimus, ac ceteri illustres, gratiosi Domini mei Elector, & alii Principes hic præsentés, pro certo sciunt, sine dubio; quod multipliciter delati & accusati sint erga C. M. Ele-

M. Electores, ac ceteros Principes, & status R. I. quod ipsi in S. R. I. in germanica natione novas, inauditas sectas, errores, & hæreses contra fidem christianam erigant, & fuscitent, occasionemque ad hujusmodi præstent. Qua ex re, omni obedientia supplicent, & orent S. M. & Electores, ac ceteros Principes amicabiliter vicinorum intentione, ut sine tædio per longum velint audire & percipere, quæ & qualia sui Domini gratiosissimi, & Principes in suis principatibus, locis, & terris, ubique prædicare permiserunt: & quid omnes articuli fidei illorum in se contineant.

Oratione illa a Cancellario Saxonix finita, Rex, Electores & ceteri Principes Cæsarem adierunt, consiliumque cum eo habuere, quid Lutheranis Principibus respondendum foret. Consilio finito, Cæsar respondendo ab eis postulavit, ut articulos fidei illorum conscriptos, & usus Ecclesiarum S. M. porrigerent, quos articulos velit S. M. una cum consiliariis suis perspicere & exinde eis gratiosum responsum dare. Et si quis inter illos esset, qui aliquam dubitationem in fide catholica haberet, huic vellet S. M. personæ iter satisfacere, gratiosam audientiam simul, & responsum præstare. Ex quo ipsi astruerent illorum novam doctrinam veram esse. Et si aliquis illos vi aut potentia sine auctoritate scripturarum abducere vellet, appellari velint ad

futurum Concilium, ne rebelles aut inobedientes censerentur. Cumque processum disputationis exoptent, quem autem iudicem in illa disputatione habere velint, designent, cum lis sine iudice, ac Præsidente dirimi non possit. An velint S. M. pro iudice ac præsidente acceptare? Cancellarius præfatus iussu sui Principis, ac ceterorum C. M. cum omni subiectione supplicavit, ut S. M. permetteret, ut publice in audientia omnium ac S. M. libellus articulo- rum legatur, in quo contineantur ritus Ecclesie, ac fides illorum, quam ipsi sui Principes ac Domini sui gratiosissimi tenent, & observant. Auram popularem inde captare volentes. Quod cum Cæsar intellexisset, id recusavit, ut infra.

Cæsar cum Rege, ac aliis Electoribus, & omnibus Principibus iterum consilium habuit, quid faciendum decernerent. Quibus Cæsar de consilio Principum iterum respondit per Fridericum C. P. quod C. M. ex speciali gratia, in complacentiam illorum velit concedere, quod crastina die in curia S. M. in præsentia Electorum ac aliorum Principum publice legatur, & nunc libellus iste in manus S. M. præsentetur.

Deinde Lutherani Principes C. M. iterum enixe supplicaverunt, ex quo S. M. illum libellum nunc audire non vellet, ut privatam

vatum

vatum libellum in manibus illorum usque in crastinum permetteret, quia charta illa esset in multis locis rafa, & defectuosa, altera die vellent eandem chartam emendatam & castigatam S. M. præsentare, & insuper eandem gratiam omni diligentia promereri. Imperator iterum desuper consilium habuit cum præfatis Principibus: quibus de consilio ultimam respondit Lutheranis: qua temeritate, præsumptione, ac audacia litigamini, cujusque spiritu ducti estis, quod coram N. M. & omnium cætera Principum ac Nobilium chartam vestram vitiosam & defectuosam publice legi flagitamini, quam in nostras manus palam porrigere non audetis? concedo tamen petitionem vestram, ita tamen, quod crastina die hora secunda post meridiem eandem chartam emendatam in manus nostras præsentetis. Quod illi cum gratiarum actione promiserunt, & opere perfecerunt.

Sabbato die 25. Junii circa horam tertiam convocati sunt, ad curiam Cæsaris Rex, Electores, & omnes Principes. Afuit etiam Joannes Dux Saxonie cum suis quatuor adhærentibus Principibus, qui chartam suam, in qua continebatur fides illorum, ordinationes, & cæremonie, ac ritus Ecclesiarum more moderno, & ad quid Episcopi, & Plebani adstricti essent, eorumque officium requireret, omnia per longum declarantes auctoritate Bibliæ, & S. Scripturæ

pturæ secundum intellectum proprium. Illa autem charta nihil aliud sapiebat, nisi ferinam tragædiam illorum consuetam, Monasteria destruere, personas Religiosas expellere, Ecclesias destruere, res sacras profanare, clerum de terra tollere, opera bona pessumdare, Missæ officium, & divinum cultum veluti idololatriam fugere: Virginitatem spernere, nuptias celebrare, delicias hujus mundi carnaliter amplecti, & hujusmodi. Lectio hujus chartæ duravit pœne usque ad tres horas quousque in finem perlecta fuit.

Finita lectione chartæ Carolus Imperator eam accepit, & cum Electoribus, & ceteris Principibus consilium habuit, qualem responsionem Lutheranis sit daturus. Consilio autem finito eis respondit: Ex quo articuli sint in grandi numero, & in seipsis graves, velit C. M. desuper consultando consilium habere, quidquid in hac re faciendum sit, & exinde eis gratiosum responsum præstare. Et sic absoluti, omnes rediere ad propria.

Cæsar chartam catholicis viris diversarum nationum, moribus probatissimis, & in S. literis eruditissimis commisit, ut quod in ea confessione exhibita, approbandum censerent, laudarent: quod vero reprobandum, confutarent. Quam confutationem per eosdem Legatum & Principes approbatam,

Cæsa-

Cæsar vocatis ad se R. I. ordinibus, & inter eos Lutheranis Principibus, in eo ipso loco, quo eorum confessio lecta fuerat, perlegi fecit.

Siquidem S. C. M. cum primum Confessionem per Principes, & duas civitates (*Nirembergens.* & *Reiütlingens.*) quæ se in ea subscripserunt, exhibitam accepit, pro eo affectu, quo Dei opt. gloriam, animarum salutem, christianam concordiam, & publicam totius Germaniæ quietem, honorem, unionem, atque salutem exoptat, non modo eam confessionem perlegit, sed quo firmitus, maturius (ut in re tanti momenti decet) procederet, nonnullis viris in SS. literis eruditissimis, moribus probatissimis, & ab omni privato affectu alienissimis, videndam, examinandamque dedit. Qui omni cura atque diligentia, ea confessione perspecta suam responsionem M. S. C. obtulerunt. Quam etiam responsionem, eadem C. M. tanquam salutis studiosa, perlegit, ac ceteris R. I. Electoribus, & Principibus, ac statibus legendam dedit. Quibus omnibus tanquam orthodoxa, & quæ cum Evangelio & sacris literis per omnia convenit, approbantibus, deque eorum consilio & assensu, eisdem Principibus, & civitatibus tradendam decrevit. Carolus Imperator autem antea multos Doctores ad diætam Augustensem convocari fecerat, inter quos 24. Doctores S. Scripturæ viros Germanos, inter

ter doctos doctiores ac præstantiores Cæsar elegit, ultra Hispanos, Gallos, & Italos, quibus Lutheranorum chartam tradidit examinandam, ut ab eis perlecta, & diligenter inspecta, matura deliberatione præhabita desuper responsum S. M. conscribant, & sacris literis veridica probatione, chartam Lutheranorum falsam, ac hæreticam doctrinam omnibus luce clarius probent, & ostendant. Qui mandato Cæsaribus obediens supra scriptum libellum ediderunt, & S. M. obtulerunt. Carolus autem Imperator libellum illum gratanter assumens, illum solerter perspexit, ac exinde publice coram omnibus Principibus, ac proceribus atque statibus legi fecit. Vincula S. Petri & die sequenti.

C. M. in die *Vincula Petri Apostoli*, ut catenatos a diabolo & hæresi & schismate solveret, ipsos Lutheranos Principes ac civitates post meridiem in curiam suam convocavit, vulgo *Wfalz*, ubi ibidem in majore stuba, ipse Cæsar ac Rex in suis solis, atque ceteri Electores & Principes, ac status omnes, & absentum Ambasiatores, suis congruis locis sessiones ac loca acceperunt. Confestim jussione Cæsaribus, per supremum Secretarium S. M. Alexandrum *Schweiß*, confutatio contra præfatos articulos Lutheranorum lecta est. Lectione finita Dux Saxonie, ac ceteri sui adhærentes Lutherani postulaverunt copiam ad rescriptum perle-

ctæ

stæ confutationis suorum articulorum. Quibus Cæsar respondit: quod S. M. velit desuper deliberare cum Electoribus, Principibus, ac ceteris statibus, & post duos dies illis responsum dare: sicque omnes ad sua hospitia rediere.

In die SS. Afri & Oswaldi Cæsar ad curiam suam omnes Electores, Principes, & status convocavit, similiter & Lutheranos Principes, quibus responsum dedit juxta consilium Principum Germaniæ, quod eis libellum ad rescribendum administrare velit, ita tamen, quod S. M. juramentum præstent, quod aliis libellum accomodando non administrarent, vel ad imprimendum exponant. Quod illi renuerunt, sicque rescriptum & copiam hujus libelli non meruerunt accipere. Deinde Cæsar Lutheranis desuper responsum reddi jussit, quod eis non placuit: & exinde omnes sua hospitia adierunt. Landgravius vero Hassiæ cum de curia Cæsaris abire vellet, super equum sedens, ipso Cæsare inspiciente, se cum equo giravit ac saltavit, dextrumque brachium cum cachinno in sublime erigens, *ju* clamavit, sicque suum hospitium adiit.

In profesto S. Afræ 6. Aug. hora 3. Vesperarum omnes Principes & status ad suam curiam convocavit, eisque mandavit, ut V. Sacramentum Eucharistiæ, & Missas more antiquo colant, venerabiliterque honorent.

Quando

Quando infirmis, qui domi manebant, V. Sacramentum Evcharistiæ apportabatur, ut providerentur, Hispani, qui id videbant, Sacerdotem cum luminibus sequebantur, incolæ autem civitatis parum, aut nullam reverentiam Sacramento exhibebant, insuper hos deridebant, qui V. Sacramentum venerabantur vel sequebantur. Quod multoties factum est, cum id Hispani viderent, talem irreverentiam exhiberi divinissimo Sacramento, tales induratos, qui ad pertransitum Sacramenti nec surgere, aut caput denudare vellent, publice in faciem cæderent, aut in terram dejicerent, obstinationem illorum dure increpantes.

Eodem sero sub cœna, hora 8. Landgravius Hassiæ sine scitu C. M. & aliquorum Electorum ac ceterorum Principum mutata veste sua cum duobus equitibus occulte per portam in Göggingerthor, recessit, & domos latomorum adiit, ubi antea tres equites suos præmiserat, sicque Augustam relinquens, & curiales ac servos suos in eadem urbe, festinanter Hassiam adiit. Per quam stratam seu viam Landgravius abiit, non fuit compertum. Fuga ejus Cæsari, ac ceteris Principibus summe displicuit. Et confestim cum id C. M. percepit; 100. equites post Landgravium misit, ut ipsum apprehenderent, ac apprehensum ad S. M. deducerent. Altera itaque die equites ad Cæsarem reversi, renunciarunt S. M. quod neque

neque vestigium Landgravii investigare potuerunt.

Eodem sero & hora, qua Landgravius aufugit, Joannes Schneid apostata Lutheranus prædicator August. in Ecclesia S. Crucis Joannem filium Ducis Saxoniae in suo hospicio adiit, & in sella sedentem reperit, quem ita allocutus est: Illustrissime Princeps, quid agit Dominatio V. quid hic sedet? Quare tutiora loca non adeatis? vulgo: *Warum thut ihr euch nit an Eur Gewahr?* futurum est enim, quod per ministros Cæsaris una cum patre vestro hac nocte in captivitatem abducamini, ideo observate vos, & cautius agite, neminique dicatis, quod a me avisati estis. Quæ omnia filius mærens patri retulit. Qui confestim in conclavi consilium habuerunt, quomodo se habere vellent? & concluderunt, ut cito omnes curiales, ac servi illorum ad domum sui Principis convocarentur. Quod & factum est. Qui sua arma ferrea induentes, tam Principes quam Nobiles, & servi, januas domus repagulis clauserunt, cum silentio expectantes adventum adversariorum, quando a ministris Cæsaris obruerentur, & in captivitatem abducerentur. Deceverunt autem communi consensu & consilio ipsi Saxones, quod velint suis armis Cæsarianis resistere, & potius vitam amittere, quam Principes suos permittere in captivitatem abduci. Sicque Principes

Hist. Eccles. Tom. XXXIII.

h per

per totam noctem illam armati absque somno usque ad diem in fellis suis sederunt, & omnino nihil mali verbo, aut facto vel aliquo nutu evenit; sed neque ipse Cæsar, Rex, aut ullus Princeps, ullum verbum de hac re scivit, sed nec cogitavit. Quia C. M. salvum conductum omnibus promissum stricte observare constituit. Mane autem facto cum ipse Dux Joannes abire vellet, mandato Cæs. detentus est. Apostata autem Joannes Schneid suo mendacio machinari inde volebat seditionem, vel, ut ipsi Duces clam, quemadmodum Landgravius Hassiæ, de Augusta abirent, & sic ea de causa Lutherana labes diutius progressum haberet, quia ex falsa doctrina sua, sibi vitium, & amictum, & lucrum acquirebat.

Altera die Cæsar peracto prandio convocavit ad publicam sessionem Legatum, Electores, & Principes omnes ac status, hortabaturque eos ad concordiam, & ad observantiam fidei catholicæ, prout superioribus diebus auctoritate S. Scripturæ declarari fecerat, Lutheranos obsecrando, ut SS. literis, ac sanis consiliis acquiescerent. Insuper detestans frivolum recessum Landgravii Hassiæ. In illa publica sessione coram C. M. Joannes Dux Saxonie publice narravit, quomodo a Joanne Schneid avifatus sit, quod C. M. velit ipsum una cum filio suo captivum abducere, & quomodo se
cum

cum suis habuit, & habere voluit, prout supra descripsi.

Deinde in Octava S. Laurentii hora vespertina Carolus Imperator misit suum *Profos* cum 200. trabantis, ut Joannem Schneid captivarent. Qui iussa complentes domum suam cum astutia intraverunt, & eum cum sua conjuge (si fas est dicere conjugem, sed potius meretricem) puerpera sedentem, seminudum invenerunt. Qui mox eum capientes, ipse *Profos* suum pallium, quod more Hispanicæ gentis portabat, super apostatam projecit, & caputio equitis caput ipsius textit, sicque armata manu in turrin, vulgo *Bogelthuren* abduxit. Cumque de domo sua captivus abduceretur, Textores & alii vicini furiosi accurrerunt, & libenter ipsum vi e manibus illorum liberassent, sed non audebant, quia Cæsareani Alabardis suis eos qui se male habebant, ad caput percutiendo sine læsione abigebant. Quæ res Cæsarem non latuit, & insuper, quod ipsi Textores, & vicini illorum in domibus suis armati excubias observarent. Qua ex re ipse Cæsar suis Nobilibus, & Lanceariis, ac aliis clientulis mandavit, ut vigilarent, ne aliqua seditio oriretur. Sed Deo dante omnia quiete acta sunt, nemoque læsus, sed pacata sine seditione permanferunt.

Deinde feria sexta ipse Joannes Schneid pœnaliter interrogatus fuit, & non ad jura-

mentum, qui multa mala & enormia confessus est. Ex post in Vigilia S. Bartholomæi hora 7. versus noctem ipse Joannes Schneid de carcere ductus est ad curiam Cæsaris, fere cum 200. lanceariis, ubi in plano Fronhoff ultra 300. viri & mulieres steterunt sibi applaudentes, clamantesque: sit laus Deo, quod prædicator noster iterum nobis redditur. Nonnulli autem e vulgo, qui seditiosi erant, a lanceariis cum Alabardis percussi sunt. Et ecce in oculis illorum omnium faber ferrarius cum duabus catenis, quas fecerat, intravit, quibus in collo & pedibus in domo Pfalz ipse prædicator alligari debebat, prout in instanti factum fuit. In die S. Matthæi in nocte, ipse Joannes Schneid perditus est. Varia fama de eo fuit, non solum in vulgo, sed etiam inter Principes. Aliqui dicebant, ipsum aufugisse auxilio sui custodis, qui etiam cum illo aufugit. Alii dicebant eum a Cæsare libere dimissum precibus sororis suæ Mariæ Reginæ Hungariæ. Alii dicebant ipsam strangulatum esse, & in die Wertach exinde projectum. Et id audivi a portario Cæs. qui assererat ipsum fore una cum aliis tribus viris extinctum modo præscripto.

Joanne Schneid capto, confestim alii Lutherani prædicatores etiam aufugerant de Augusta, & Memmingen, Lindau, Constantiam & Argentinam adierunt.

Cæsaris

Cæsar *Profos* a suo ingressu ad Augustam usque ad festum S. Bartholomæi gladio, & laqueo 146. homines necavit, & in aqua submersit: inter quos viri & mulieres 40. personæ Augustenses fuere, prout ego ab honesto viro percepi, qui illud ex ore *Profos* audivit. Fuere illi homines aliqui Hispani & lancearii, fures, seditiosi, blasphemii, interfectores, & rebaptizatores.

Quis catholicorum non defleret vota cassata a Luthero, Missam & Evcharistiam extinctam a Zwinglio, catabaptismum reductum a Balthasare, vetus & novum Testamentum rejectum ab Ambrosio Pneumatico? in quorum doctrina tot millia animarum periclitantur, pereuntque. Zwinglius suam falsam doctrinam 12. articulos continentem ad Augustam Cæsari transmissit: de Trinitate, de Providentia Dei, de originali peccato. Quod unica hostia sit Christi pro sceleribus nostris. De moriendi necessitate. Quid sit Ecclesia. De Sacramentis. Item negat veram præsentiam in Sacramento Evcharistiæ corporis & sanguinis Domini. Cæremonias & imagines abjicit, Purgatorium negat. Cui prædicationis munus commissum sit? de Magistratu civili.

Postquam cum Lutheranis Principibus diu multumque actum esset, & nihil effici posset, ut in viam veritatis redirent: 23.

h 3

Sept:

Sept. Saxonix & Luneburgenf. Duces Augusta egressi sunt. Deinde post aliquos dies, etiam Georgius Marchio Brandenburgens. recessit. Lutherani Principes & civitates exclusi fuerunt a consiliis, ac tractatibus a Cæsare, & omnibus ordinibus R. I. postquam intelligi manifeste dederunt, se in sua pertinacia ac hæresi permanere velle. Nihilominus præfati Principes Lutherani omnes post illorum recessum suos consiliarios in Augusta dimiserunt, qui ibidem usque in finem diætæ Imp. permanserunt.

Cæsar Augustæ Ecclesiam Minorum Fratrum ad festum S. Francisci iussit mundari ab omni spurcitia Lutheranorum. Legatus autem Apostolicus interrogatus, an Ecclesia Minorum sit reconcilianda? respondit: Non: eo quod manifeste non appareat, sanguinem ibidem effusum esse. Sed ex quo Altaria sint profanata, & pro parte destructa, quousque iterum reædificentur, ad tria altaria portatile locari iussit. In die itaque S. Francisci primitus iterum Missæ inceptæ sunt. Ferdinandus Rex Missæ interfuit. Cæsar quoque adesse voluit, sed negotio cum Imperialibus civitatibus impeditus, venire non potuit. Finito officio Missæ, post recessum Regis, cum sedilia ab Ecclesia exportata, ad unum cumulum collocarentur, seditio exorta est: nam unus Carpentarius Augustens. unum Hispanum in Ecclesia in faciem percussit, qui

qui ibidem sedilia Lutheranorum ferreis catenis affixa vi extraxit. Et extra Ecclesiam Sixtus Saur Aurifaber unum Hispanum vulneravit. Et nisi præfectus Augustanus supervenisset cum suis comilitonibus, certi occisi fuissent. Exinde præfectus Ecclesiam Minorum clausit.

Cæsar Augustensem Senatum ad se convocavit, & eis, qui missi fuerant a Senatu, literas sigillatas sigillo Augustensi ostendit, interrogando, an illa cognoscerent? At illi se bene cognoscere affirmabant. Cæsar, observastis illa? Primo tacere: deinde responderunt: Nos omnem diligentiam adhibuimus. Cæsar, qualem diligentiam adhibuistis, bene scimus. Scitis, quid requirit, quando quis literas, & sigillum non observaverit? Nos volumus antiquam veram fidem catholicam observare, & manutenere, nobis date responsum, cuius intentionis estis, & utrum nostro mandato parere vultis? At Senatores dilationem petivere usque in alterum diem: quæ dilatio illis concessa. Et sequenti nocte concilium habuere pœne per totam noctem, subsequente die senatum magnum convocare, & apud S. Petrum Missam cantare fecerunt, ubi antiquo more omnes interfuere. Unus autem Senator a Cappellano Reginæ Hungariæ interrogatus, quamdiu officio Missæ non interfuisset

fuiſſet Euchariftiam videndo? reſpondit: in ſex annis. Deinde Auguſtentiſ Senatus Cæſari reſponſum dedit, ſe in omnibus mandatis obtemperaturum.

Deinde Senatus Auguſtentiſ mandavit omnibus civibus a minimo uſque ad maximum, ut quando campana *Sturmglögg* pulſaretur (relaxantes priſtinum mandatum, quod omnes in domibus maneat) omnes Capitaneos ſuos armati accedant; & inſuper Capitaneis ſecreta commiſſio inſuncta eſt.

Cæſar in unum congregari fecit omnes Nuntios & Oratores civitatum Imperialium, quibus denunciavit, omnino ſe velle, ut vitam chriſtianam more antiquo ducant: quibus etiam in omnibus S. S. literis ſatisfecit, ſi ſaltem ſanis conſiliis acquieſcere voluiſſent: erant autem Argentinenſes, Conſtantienſes, Memmingenſes, & Lindavienſes doctrina Zwingliana totaliter obcæcati.

In die S. Calixti Cæſar in præſentia Principum a civitatibus ad perlecta capitula ſui erroris reſponſum petiit; civitates autem reſcriptum capitulorum lectorum petiere. Cæſar autem id negavit: ſed ſi ſuum edictum, mandatum, & reſponſum ſaceris literis fundatum iterum audire vellent, id S. M. concedere vellet. Cancellarius autem Coloniens. Archiepiſcopi a civitatibus

bus

bus in advocatum accitus, Cæsari jussu earum respondit: quod omnes civitates adhuc non sint deliberatæ pro danda responsione. Cæsar: Quæ civitates? Cancellarius: Augustenses, Ulmenses, Francofurtenses, & Hallenses. At Cæsar admirans civitates has jussit altera die dare responsum.

Eadem die magnus Senatus Augustensis in simul congregatus est: cumque eadem die non satis deliberatus esset ad responsum, a Cæsare longiorem terminum ad respondendum postulavit. Cum autem Cæsar aliis tribus civitatibus instaret pro responso: ex quo Augustenses, qui in præsentia essent omnes in unum congregati, hæcenus responsum non dedissent, multominus illi possent, cum solummodo potestatem haberent, eisque opus esset ad Senatus suos rescribere, & quid eis in hac re placeret ad respondendum, explorare. Demum Hallenses Cæsaris mandatum acceptarunt, Ulmenses, & Francofurtenses in pertinacia permansere.

Augustenses vero quinquies magnum Senatum congregaverunt, ac demum in die Simonis & Judæ finale responsum negativum dederunt, quamvis prius consenserant. Recusabant enim restitutionem anniversariorum, Lampadarum, Ampullarum, & id genus pecuniamque illam deputare vellent in Eleemosynam ad bursam pauperum. In aliis vero vellent se taliter habere, & exhibere,

bere, quod C. M. inde complacentiam haberet. In illa die Principes soli consilium habuere in domo capitulari Ecclesiæ B. M. V.

Eo tempore Augustæ ante ædem B. M. V. circa horam 7. noctis Thecam unam unius Norimbergensis refertam libris Lutheranorum ignis invasit valore ultra 200. fl. & omnes in favillas & cineres redegit.

Sabbato die in festo S. Elisabeth post horam tertiam post meridiem Imp. Carolus, Rex Ferdinandus, Electores, Principes, ac status omnes senatoriam domum ascenderunt, & ibidem in præsentia omnium lecta sunt 80. folia, continentia, quæ in diæta illa per Cæsarem, Electores, & Principes ordinata atque statuta sunt, pro fide catholica observanda, antiquo more usque ad futurum concilium, quod in sex mensibus per urbem cum denominato loco literis publicari debet, & exinde subsequenti anno inchoari. Interim debent omnes in doctrina christiana antiquo ritu stare; Monasteria, collegia, Ecclesiæ suis possessoribus restitui; Monachi, Presbyteri uxorati, & Moniales ubique expelli. Constitutum est, ut generalis pax observetur, & nullus alium vi armorum invadere audeat, sed lis & controversia hujusmodi in judicio dirimi debent, ut eo fortius Turcis bellum inferri possit.

Anno